

Отже, мова львівської преси 20–30-х рр. ХХ ст. демонструє нам шляхи розвитку української мови через збереження в текстах архаїчної, діалектної лексики та надбань загальнонаціональної — на основі наддніпрянських говорів — мови минулого. Вона торує дороги друкованої мовленнєвої культури за допомогою творення нових слів та форм, урізноманітнення українського словника запозиченнями. Загалом, є засобом утвердження, за словами Ю. Шевельова, «галицького варіанту» літературної мови, який у перебігу історично-культурних перепетій не згубився на мовленнєвому маргінесі, а рівноправно та відчутно увійшов до системи сучасної української літературної мови.

1. Андрусів С. Модус національної ідентичності: Львівський текст 30-х років ХХ ст. Тернопіль-Львів, 2000. 2. Бичко З. Лексика наддніпрянського говору. Тернопіль, 2000. 3. Дзедзелівський Й. О. Проблеми сучасної української діалектології // Українське і слов'янське мовознавство. Львів, 1996. С. 286–305; 4. Жовтобрюх М. А. Мова української періодичної преси (кін. ХІХ ст. — поч. ХХ ст.). К., 1970. 5. Караванський С. Про галицький варіант української мови // Секрети української мови. К., 1994. С. 115–118. 6. Магвіє І. Засади української діалектології // Мовознавство. 2000. № 10. С. 3–9; 7. Русанівський В. М. Українська літературна мова в пешій чверті ХХ ст. // Мовознавство. 2001. № 6. С. 12–16. 8. Сербенська О. А. Активні словотвірні процеси в мові сучасної преси // ВЛУ. Сер. журналістики. 1980. Вип. 11. С. 89–95. 9. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг. Соціальна диференціація української мови. К., 2005. 10. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині ХХ ст. (1900–1941). Стан і статус. Нью-Йорк, 1987. 11. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду: Документи і матеріали / упор. Л. Масенко та ін. К., 2005.

УДК 82–34: 655.5

В. В. Міщук

ТЕРАПЕВТИЧНА КАЗКА ЯК НОВІТНІЙ ОБ'ЄКТ ВИДАВНИЧОГО ВТІЛЕННЯ

Вперше розглянуто поняття «казкотерапії» та «бібліотерапії», сформульовано основні завдання цього напрямку. Визначено особливості терапевтичної казки як специфічного авторського втілення. Висвітлено взаємодію системи автор-редактор-читач терапевтичної казки.

In the publication for the first time it is considered concepts of «Therapeutic fairy-tail» and «book therapy», it is formulated the basic tasks of this direction. It is determined the features of a therapeutic fairy tale as specific author's embodiment. It is shown the interaction in the system author-editor-reader of the therapeutic fairy tale.

Сучасні дослідники вважають книгу агентом соціалізації, оскільки за допомогою читання людина «входить у культуру», а також розуміє, які події можуть з нею відбутись і як доведеться вирішувати проблеми та долати труднощі. Існує, окрім того, думка, що у відомих казках (сюжетах) у рамках певної культури приховані найбільш прийнятні (тобто ті, що домінують) сценарії. Читач, заглиблюючись у текст, тим самим виконує їх, намагається згодом відтворити у своєму житті.

У наш час вже ніхто не заперечує необхідності застосування літератури з лікувальною метою. Існує наукова дисципліна, що отримала назву «бібліотерапія», а також її складові, такі як: «казкотерапія», «бібліопсихологія», «соціологія читання», «психологія читання» та ін. Відома російська дослідниця Ю. М. Дрешер дає таке визначення бібліотерапії: «бібліотерапія — це наукова дисципліна, яка спрямована на вирішення проблем формування в людини здібностей і навиків задля протистояння неординарним ситуаціям (хворобам, стресам, депресіям тощо), зміцнювати силу волі, підвищувати інтелектуальний і освітній рівні на основі синтезування ситуацій читання» [4, с. 7].

Звернемо увагу на багатозначність терміну «бібліотерапія». Адже бібліотерапією називають і специфічний метод регулювання процесом читання, яким послуговуються бібліотекарі (галузь книгознавства), і психотерапевтичну методику, яку застосовують лікарі-психотерапевти.

Об'єктом нашого дослідження є казкотерапія — як складова бібліотерапії, а також терапевтична казка — як своєрідний інструмент цього напрямку. Основними нашими завданнями є: визначення поняття «терапевтична казка», окреслення проблем її видавничого втілення на українському книжковому ринку, а також аналіз впливу на дитину.

Казкотерапія належить до циклу гуманітарних наук, оскільки об'єктом її дослідження є особистість, що читає. З іншого боку, вона — допоміжна частина (суміжна наука) бібліології (книгознавства), а також «перетинається» з медициною та психотерапією, соціологією читання і т. д. У вітчизняних та зарубіжних джерелах [4, 7, 9, 10, 12] існує кілька визначень поняття «казкотерапія»:

Казкотерапія — суміжна дисципліна книгознавства, яка вивчає процес зворотного зв'язку між казковими подіями та поведінкою споживача казки в реальному житті; в психотерапії — це дослідження впливу казки на формування особистості. У контексті науки психології визначення казкотерапії сформульоване так — це частина терапевтичного впливу на особистість, основною метою якої є донесення до споживача казки; все, що є нереальним у житті, стає реальним у казці; це процес об'єктивізації ситуації, що втілюється за допомогою здатності казки активувати ресурси особистості.

Визначимо основні завдання казкотерапії: в першу чергу, це стимулювання читання (мова йде про дітей і дорослих); донесення до свідомості дитини (підлітка чи дорослого) інформації про базову систему цінностей, однак подання цього не в прямій дидактичній формі, а в казкових сюжетах, які захоплюють читача; казки, які потраплять до свого потенційного читача, обов'язково підкріплюють віру у свої власні сили, закладають позитивну життєву програму; під час прочитання казок відбувається процес *інтроєкції* — процес переведення зовнішніх переживань та реакцій у внутрішні образи; а також за допомогою методу відбувається усвідомлення людиною (дитиною) своєї поведінки та її мотивацію, а наслідок — вирішення проблем різного характеру.

Терапевтична казка (далі – ТК) поєднує усі тематичні та жанрові характеристики звичайної (типової авторської казки) — у сюжетах ТК співіснують побутові, чарівні, сюжети про тварин, а також містяться дидактичні, психокорекційні, релаксаційні елементи, які посилюють терапевтичний ефект.

Особливості терапевтичної казки полягають у тому, що елементи персоналізації та подібних видів «олюднення» відрізняються від інших, скажімо, типових казок. Якщо це казка, призначена для дитини, то герой (чи героїня) має відповідати віковим та соціальним параметрам, звичкам, проблемам, гендерним ознакам читача (реципієнта) казки.

Спостерігається також подвійне цільове призначення терапевтичної казки — для фахівців (психологів, психотерапевтів, вихователів, батьків), які читатимуть казки дитині. За допомогою елементів науково-довідкового і методичного апаратів, дорослий може працювати з казкою, яка має у специфічній художній формі «донести» до дитини її проблеми, дати можливість спостерігати як герой (з яким вона себе ідентифікує) вирішує її. Терапевтична казка моделює, за допомогою художнього слова, життєві ситуації, які сприймаються читачем як певний натяк на нереальність, але, водночас, стають підсвідомим рушієм під час виникнення подібних ситуацій у житті.

Найбільшою проблемою під час дослідження стала відсутність видань терапевтичного напрямку на українському книжковому ринку. Адже в сусідів — Росії та Польщі — явище видавничого втілення терапевтичної казки давно популярне, більше того, має успіх у читача, а також споживача.

Здійснене нами маркетингове дослідження змушує констатувати такий негативний факт: терапевтичних казок (збірників, романів у казках та інших типів) не існує на книжковому ринку України. Проаналізувавши ринок Росії та Польщі, можна знайти такі шляхи вирішення цієї проблеми.

Ми здійснили опитування в межах видавничих структур, які можуть втілювати видавничий проект терапевтичних казок. Супровідні елементи: передмова, вступна стаття, коментарі, примітки, методичний апарат і т. д. вимагають залучення фахівців галузі — психотерапевтів; тому у своєму дослідженні ми прогнозуємо, що такі видавництва, як: «Знання», «Літопис», «Кальварія», «Світ» (маємо на увазі львівський регіон) можуть здійснити такий видавничий проект.

Наступні кроки реалізації проекту пропонуємо такі: по-перше, українському видавцеві, після звернення до досвіду зарубіжних колег, варто прокласти шлях до втілення власне українського видання (маємо на увазі пошук авторів, рецензентів та інших фахівців). Перше завдання — пошук авторів. Серед львівської школи психотерапевтів є кваліфіковані лікарі, які займаються дитячою психотерапією: Нартікова Мар'яна Вікторівна (психотерапевт дитячого відділення Львівської психіатричної лікарні), Тихобаєва Галина (психотерапевт дитячого відділення Львівської психіатричної лікарні), Романчук Олег (психотерапевт, психіатр реабілітаційно-навчального центру «Джерело»), Острозька Катерина (психотерапевт, працівник Львівського центру підтримки осіб із загальними розладами розвитку «Відкрите серце»), керівники проекту підтримки неповносправних дітей «Непротоптана стежина» та ін., які можуть стати потенційними авторами терапевтичних казок.

По-друге, пошук спонсорів, які б здійснили фінансову підтримку проекту. Ними можуть стати: Міжнародна громадська організація «**Дитячий культурно-просвітницький центр**» (INGO «Foundation of Youth Culture and Education» — INGO FYCE) створена у 1996 р., пріоритетними напрямками діяльності якої є: соціальні проекти та програми, спрямовані на комплексне розв'язання проблем стосовно покращення становища дітей в Україні; по-третє, пошуки нових механізмів співпраці державних, комерційних структур, громадських організацій, ЗМІ, що сприяють реалізації видань для дітей в Україні; підтримка проектів, соціальних програм для дітей, освітніх та культурологічних проектів; інформаційно-консультативні послуги для громадських організацій; проведення конференцій, семінарів, круглих столів тощо. А також проект «Непротоптана стежина» (м. Львів, Україна — м. Люблін, Польща), незалежний дитячий медіа-центр «Голос дитини», Дитячий фонд ООН, організація «Всесвітній рух за підтримку дітей» і т. д.

Особливою є, під час підготовки терапевтичної казки до друку, і роль редактора у цьому процесі. Адже редактор ТК повинен простежити за процесом вибору автором сучасних персонажів, за «діями» героїв, які б могли нагадати дитині себе саму. Автор не повинен робити прямих вказівок типу «саме це добре, а це ні», «він хороший, а цей ні». Читач (чи слухач) казки повинен самостійно зробити висновок, адже саме такий метод є найбільш ефективним. З іншого боку, редактор повинен звертати увагу на такі елементи аналізу терапевтичної казки: художній образ, органічність авторської позиції у тексті, єдність змісту і форми казки, ідейний зміст та можливості реалізації терапевтичної функції, емоційна «насиченість» образів, героїв, ситуацій, асоціативне багатство тексту тощо. Наступною дією редактора є робота над методичним апаратом видання, який у майбутній книзі виконує специфічну функцію — можливість батьків «працювати» з казкою, як з особливим текстом, що має терапевтичний вплив на дитину-читача. Створення інших елементів — коментарів, післямови, передмови, приміток (спільна робота автора, редактора та науковців, фахівців-психотерапевтів, психологів, педагогів та ін.). Це дуже важливий етап роботи редактора, оскільки саме ці елементи науково-довідкового апарату відрізняють збірник терапевтичних казок від звичайного (типового) збірника казок.

Автору терапевтичної казки важливо не зосереджувати основну увагу на тому, що основне завдання казки — допомогти дитині усвідомити свій страх, проблему (соціального, побутового, психологічного та ін. характерів). Проте, ці типи казок діти можуть читати (або їхні батьки чи психологи) як звичайну казку. Дитина по-різному сприймає смислові навантаження казкової ситуації, яку закладає автор у свій художній твір. Читач, слухаючи або читаючи казку, підсвідомо переносить себе в той смисл, який найбільш актуальний для нього в цей момент. З часом дитина дорослішає, змінюється її світогляд і світосприйняття, тому цю ж казку вона сприйматиме по-іншому, хоча основна ідея, авторський задум та художнє змалювання ситуації залишиться незмінним.

Як бачимо, робота над втіленням видавничого проекту, що включає в себе видання терапевтичних казок — багатоступенева, складна і потребує особливої роботи автора, редактора, видавця, фахівців-психологів та психотерапевтів, щоб здійснити основну мету і завдання — допомогти дитині під час формування особистості позбутися страхів, фобій, психічних розладів та інших деструктивних форм, що негативно впливають на процес дорослішання.

Уся світова громадськість підтримує видання та реалізацію терапевтичних казок як один з найдоступніших методів виховання, психологічного втручання та допомоги дитині. Наступний крок — поява видань ТК на українському книжковому ринку.

1. Белкина Р. Детская сказка. Полет фантазии глазами редактора. М., 2001. 2. Бретт Д. «Жила-была девочка похожая на тебя...»: Психотерапевтические истории для детей / Пер. с англ. Г. А. Павлов. М., 1996. 3. Дикманн Х. Юнгианский анализ волшебных сказок. Сказание и иносказание. СПб., 2000. 4. Дрешер Ю. Н. Библиотерапия: теория и практика: Учеб. пособ. Казань, 2001. 5. Дрешер Ю. Н. Современная концепция подготовки специалиста-библиотерапевта: Науч.-метод. пособ. М., 2003. 6. Заширинская О. В. Сказка в гостях у психологии. Психологические техники: сказкотерапия. СПб., 2001. 7. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Основы сказкотерапии. СПб., 2006. 8. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Практикум по сказкотерапии. СПб., 2000. 9. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д., Кудзилов Д. Б. Психодиагностика через рисунок в сказкотерапии. СПб., 2003. 10. Исаева Е. Н. О соционической библиопсихологии и соционической библиотерапии // Библиотековеденье. 2000. № 6. С. 53–60. 11. Огар Е. І. Дитяча книга: проблеми видавничої підготовки: Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Львів, 2002. 12. Molicka M. Bajkoterapia: O lkkach dzieci i nowej metodzie terapii. Poznan, 2002.

УДК 945

О. І. Босак

ЛЬВІВСЬКА КНИЖКА (1941–1944 рр.)

Проаналізовано умови книговидання у Львові часів німецької окупації, ставлення населення до книжок та місце їх у львівських бібліотеках.

The article is about the conditions of book publication in Lviv during the times of German occupation, the attitude of population to books and their placing in the libraries in the city of Lviv.

Впливання культури на самопочуття народу відбувається інакше, ніж політичних звершень у далекому чи ближньому минулому. Творчі здібності народу багатогранні, тому культурна творчість не мусить обов'язково йти в унісон з державною, не завжди між цими двома цінностями є безпосередній зв'язок. Культурний фронт — один із головних аспектів змагання за національний дух. Тому не розуміє ролі культури в житті людської спільноти той, хто мислить за стандартом античного вислову, що, мовляв, серед зброї музам слід мовчати [Краківські вісті. 29 жовтня 1943].